ПОЕЗИЈА

Илк дебүт

Гаршымда ики китаб вар. Һәр икисинин мүәллифи кәнчдир. Һәр икиси мүәллимдир; Рафиг Јусифоғлу вә Әләскәр Әлиоғлу! Бу китаблара ушаглар үчүн јазылмыш ше'рләр топланмышдыр. Һәр ики мүәллифин әдәбијјата тәзә нәфәслә, инамла, гәтијјәтлә кәлмәси, ахтарышлар апармасы, өзләринә мәхсус јени чәһәтләр кәтирмәси вә башга бу кими мүсбәт кејфијјәтләрә малик олмасы онларын бу илк дебүтүнүн уғурлу олдуғуну көстәрир. Бу уғур тәсадүфи вә көјдәндүшмә дејилдир. Чүнки һәр икисинин имзасы охучулара јахшы танышдыр, ше'рләри мәтбуатда тез-тез чыхмыш, нәзәр-диггәти чәлб етмишдир.

Рафиг Јусифоғлунун китабы «Јурдум-јувам» («Кәнчлик», 1983) адланыр. Һәгигәтән бу китабда доғма вәтәнимиз Азәрбајчана, онун тәбиәтинә һәср едилән һәрарәтли мисралар аз дејилдир. Бу ше'рләр ади, риторик, үмуми тәсвирләрдән узагдыр, һәр шејдән әввәл, ушагларын баша дүшәчәји, анлајачағы бир сәвијјәдәдир, тәбии, чанлы лөвһәләрлә, мәнзәрәләрлә, һисс вә дујғуларла зәнкиндир. Ана лајласыны, дашы-торпағы, гушлары, дәнизи, бағ-бағчаны, һәтта бир јарпағы севмәји бачаран, демәк, Вәтәни севир. Одур ки, белә нәтичә чыхаран шаир бу Вәтәни улу бабалары, икидләри, гәһрәманлары, дәнизләри, көлләри, шәһәрләри, кәндләри илә бирликдә балача охучуларынын гәлбиндә учалдыр:

Бу торпаға гарышыб
Короғлулар, Нәбиләр.
Онун һәрарәтини
Гәлби бузлар нә биләр?!

Рафиг Јусифоғлу ејни заманда Вәтәнин тәбии мәнзәрәләрини чанландырыр. Бу мә'нада Көј көлүн, Һачыкәнд јајлағынын, ајры-ајры көлләрин, мешәләрин, булагларын, күл-чичәкләрин тәсвирләри чанлыдыр, тәбии вә инандырычыдыр. Онун бәнзәтмәләриндә истиарәләриндә, дикәр бәдии тәсвир васитәләриндә тәбиилик әсасдыр. Бу, предмети даһа габарыг көрмәјә имкан верир. «Чанлы үтү» ше'рини охујанда елә билирсән ки, шаир үтү һаггында ушаглара мә'лумат верәчәкдир. Амма ше'рдә башга бир лөвһә чанланыр. Чајын сәтһи көј парчаја, јашылбаш өрдәк исә үтүјә бәнзәдилир. Јахуд сарыкејнәк гушу һаггында үмуми тәсвирдән гачан шаир, онун әламәтләрини өз дилилә мә'налы вә образлы ифадә етмишдир:

Оғлан, инчимә,
Ахы нејләјим,
Чыхмыр әјнимдән
Сары көјнәјим.

Бу чүр мә'налы, тәбии тәсвирләр, бәдии васитәләр ше'рләрдә чохдур. Рафиг Јусифоғлу ушаглары өјрәтмәјә чалышыр, өзү дә гуру мүһакимәләрлә јох, мараглы, образлы, инандырычы, һәјати сөһбәтләрлә. Атасындан гатарын јолу бојда тәбашир истәјән ушағын арзусу нә гәдәр тәбиидир. Бармағы кәсилән бир оғланын анасына вердији «мәним јарам ағрыјыр, сәнин һаран ағрыјыр» суалындакы мә'на психоложи чәһәтдән дәгигдир. Чанлы тәсбеһ олармы?! Ше'ри охујандан сонра билмәк олур ки, бу чанлы тәсбеһ електрик мәфтили үстүнә дүзүлмүш сәрчәләрдир. Јахуд бир дилим јемишин нағылындакы мәзәли әһвалат нә гәдәр мараглыдыр. Бәс чичәкли көјнәк нәдир?! Јағышдан сонракы чәмән! Мәкәр ишығын аддымлары олар? Бәли, јоллардакы уча-уча електрик дирәкләри! Телефон һаггында бапбалача ше'р, телефона мәхсус хүсусијјәтләрин тапылыб тәбии верилмәси нөгтеји-нәзәриндән күчлүдүр. Кәмиләри ким көрмәјиб, јанларында да гајыглар. Шаир кәмиләри бабаја, гајыглары исә нәвәјә бәнзәтмәклә онлар һаггында ајдын тәсәввүр јарадыр. Монтјор, мешәбәји, бичинчи, шахтачы, тракторчу һаггындакы ше'ләр дә чанлыдыр.

Рафиг Јусифоғлу ушагларда зәһмәтә, тәбиәтә, көзәллијә дәрин мәһәббәт ојадыр, онларын балача көзләрини санки дүнјаја, онун көзәлликләринә диггәтлә бахмаг үчүн ачыр, үрәкләринә илк поетик гығылчымлар сәпир. Бу ше'рләр ишыглыдыр, мараглыдыр, ушагларын руһуна јахындыр, ширин, ојнаг, шән бир дилллә јазылмышдыр. Сүн'иликдән узаг олан бу ше'рләрдә Азәрбајчан халг әдәбијјатынын ширәси, әтри вардыр. «Атым кәл, ај атым кәл», «Күнүм чых, ај күнүм чых», «А јанды, јанды, јанды» кими мисралар онун халг әдәбијјаты илә бағлы олдуғуну көстәрир.

Әләскәр Әлиоғлунун «Хортумсуз фил» («Кәнчлик», 1983) китабындакы ше'рләри исә өзүнәмәхсус мүсбәт чәһәтләри илә фәргләнир. Һәр шејдән әввәл, кәнч мүәллиф јығчамлыға вә лаконикллијә јијәләнә билмишдир. Китабдакы ше'рләрин һамысы ијирми мисрадан чох дејилдир. Анчаг шаир бу гыса ше'рләриндә фикрә, мә'наја, лөвһәјә, мәзмуна хүсуси диггәт јетирмишдир. Одур ки, һәр ше'рин мәзмуну, бәнзәтмәси, лөвһәси, мүгајисәси мараглы вә мә'налыдыр. Тәбиәт һадисәләри, кәнд һәјатына аид әһвалатлар, ушагларын фикирләри, мүһакимәләри бу ше'рләрин руһуну, чаныны тәшкил едир. Әләскәр Әлиоғлу илк нөвбәдә, балача охучуларына тәгдим етдији һадисәләрдә, лөвһәләрдә мүәјјән бир мә'на ахтарыр:

Тәнәјин үзүмүнү
Кал-кал јејирмиш Мәләк,
Мәләкдән күсүб ахыр
Ағача чыхыб тәнәк.

Бу гыса ше'рләрдә мешәдә күнәши итирән ушагларын ахтарыб ону талада тапмасы, гышла дөјүшән гарангушун дөшүндә гарын галмасы, бош ведрәни јағышын доллдурмасы, помидорун гырмызы шар кими шишмәси, долунун тојуглары һинә јығмасы, бир гызын зоғал мунчуғунун гардашы тәрәфиндән јејилмәси, мумдан филин дүзәлмәси, мум чатмадығы үчүн хортумсуз галмасы кими мараглы, мә'налы, мәзәли һадисәләр әсасдыр. Мүәллиф һадисәләри верир, фикир, мә'на, мәгсәд исә бу һадисәләрин өзүндән доғур. Мәсәлән, «Пинти» ше'риндә бир ушағын пинтилији һаггында сөһбәт кетмир, тәкчә јағышын онун үзүнү јумасы көстәрилир. Јахуд нәнәсиндән тәзә донунун она јарашыб-јарашмадығыны телефонда сорушан гызын һәрәкәтләриндәки инчә јумор мә'налыдыр. Дил өјрәтмәк нөгтеји-нәзәриндән ејни сөзләрдән тәзә гафијәләр ишләтмәјә Ә. Әлиоғлу күчлү мејл едир. Мәсәлән, «гушәппәји», «гуш әппәји», «буғда», «буғда», «торағајы», «тор ајағы», «сүзмәди», «сүзмәди», «јемишдир», «јемишдир», «бичәнәји», «бичә нәји» вә саир кими башга-башга мә'на дашыјан гафијәләр јериндә вә мүвәффәгијјәтлә ишләнмишдир.

Китабда јанылтмачлар, нағыл-поемалар да мүвәффәгијјәтлидир. Бу әсәрләр дә јығчамлығы, мә'насы, јумору илә диггәти чәлб едир, ушагларымызын тәрбијәсиндә әһәмијјәти аз дејилдир.

Һәр ики кәнч шаирин ушаг әдәбијјатына белә үрәк долусу, белә тәзә нәфәслә кәлмәси севиндиричидир. Онларын кәләчәкдә даһа кениш фәалијјәт көстәрмәси үчүн бүтүн имканлары вардыр.

Тофиг МАҺМУД